## ТЕМА 3. ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ

*Питання для теоретичної підготовки*

3.1. Поняття фінансової системи, її структура, властивості та принципи побудови.

3.2. Характеристика сфер та ланок фінансової системи.

3.3. Структура органів управління фінансами в Україні.

3.4. Проблеми розвитку фінансової системи України.

***Ключові терміни і поняття:*** *фінансова система, сфери фінансової системи, державні фінанси, бюджет держави, державні фонди грошових коштів, державний кредит, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, міжнародні фінанси, фінансовий ринок, ринок грошей, ринок страхування, управління фінансами, фінансові інститути.*

### 3.1. Поняття фінансової системи, її структура, властивості та принципи побудови

Фінансові відносини в країні, маючи різноманітні форми прояву, разом утворюють цілісну фінансову систему, кожна ланка якої є носієм певних властивих їй фінансових відносин, що реалізуються у створенні та використанні відповідних грошових фондів. Усі ланки фінансової системи в сукупності відображають державний устрій країни, характеризують ступінь розвиненості її грошових, кредитних, валютних та інших відносин.

У правовому аспекті поняття «фінансова система» визначено як взаємопов'язане об'єднання в економіко-правовому просторі об'єктивного процесу розподілу вартості ВВП і суб'єктивного впливу на нього політики держави.

***Фінансова система – це сукупність окремих її ланок, що мають особливості в створенні та використанні фондів фінансових ресурсів для фінансового забезпечення економічних і соціальних потреб суспільства в цілому, окремих його верств населення, господарських структур, окремих громадян.***

Сучасними вітчизняними науковцями фінансова система розглядається як сукупність економічних відносин та різноманітних фондів фінансових ресурсів, які створюються і використовуються в місцях їхнього акумулювання з метою забезпечення економічного та соціального розвитку.

З поглядів міжнародних науковців фінансова система відображається як:

система форм і методів утворення, розподілу і використання фондів грошових коштів;

сукупність організаційних структур та органів управління фінансами в країні;

сукупність сфер фінансових відносин, у процесі яких формуються грошові фонди;

сукупність певних ланок фінансових відносин, які за принципом функціонального призначення мають свої особливості у створенні і використанні грошових коштів.

Кожна ланка фінансової системи є і носієм властивих їй фінансових відносин, і водночас перебуває в певному зв'язку з іншими ланками системи. Тому фінансова система має певну чітку структуру, завдяки якій, розглядаючи кожну з ланок, можна отримати комплексне уявлення про фінансову систему загалом.

Фінансова система визначається як сукупність, з одного боку, певних сфер фінансових відносин, а з іншого – різних інститутів, що забезпечують функціонування і взаємодію всіх сфер, а також управління ними.

В узагальненому вигляді фінансова система країни (відповідно до основних суб'єктів фінансових відносин – держави, суб'єктів господарювання (підприємств) і домогосподарств (населення)) – це сукупність трьох сфер фінансових відносин: державних фінансів, фінансів суб'єктів господарювання (підприємств) і фінансів домогосподарств (населення).

Сферу фінансової системи утворює сукупність фінансових відносин, узагальнена за певними ознаками.

У фінансовій системі окремі підсистеми вирізняються за такими ознаками:

наявністю власної фінансової бази, що утворюється на основі первинних доходів суб'єктів економічних відносин;

функціональним призначенням кожної підсистеми, що забезпечує фінансування витрат для досягнення конкретних специфічних цілей (для суб'єктів господарювання – це виробництво

та реалізація товарів і надання послуг з метою отримання прибутку та збільшення капіталу; для працівників – це задоволення матеріальних і культурних потреб індивіда; для держави – це задоволення суспільних потреб, соціальна підтримка і захист економічного неактивного населення та безробітних);
єдністю та взаємодією підсистем, що визначаються спільністю джерела первинних доходів (ВВП) і фінансової політики, спрямованої на узгодження інтересів суб'єктів економічних відносин, а також взаємоузгодженістю їх фінансових планів і балансів.

За внутрішньою будовою фінансова система являє собою сукупність відносно відособлених взаємопов'язаних фінансових відносин, які відображають специфічні форми та методи розподілу і перерозподілу ВВП.
Зовнішня сторона являє собою організаційну структуру фінансової системи – сукупність фінансових органів та інструментів управління фінансовими системами.
В Україні нині фінансова система реформується в напрямку посилення суспільного значення соціальних страхових фондів та подальшого розвитку фінансового ринку.

Фінансову систему України традиційно поділяють на кілька взаємопов'язаних рівнів та секторів:

## А. Державний сектор (Публічні фінанси)

Це фінансові ресурси, якими керує держава та органи місцевого самоврядування для виконання своїх функцій:

- **Державний бюджет:** Головний централізований фонд коштів країни, через який перерозподіляється значна частина ВВП (фінансування оборони, медицини, освіти, інфраструктури).
- **Місцеві бюджети:** Фінанси територіальних громад, які забезпечують життєдіяльність міст, сіл та регіонів (комунальне господарство, місцеві дороги, школи).
- **Державні позабюджетні фонди:** Фонди соціального спрямування, зокрема Пенсійний фонд України, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття тощо.
- **Державний кредит:** Форма відносин щодо залучення державою коштів на внутрішньому та зовнішньому ринках (випуск ОВДП — облігацій внутрішньої державної позики, кредити від МВФ та ЄС).

## Б. Корпоративний сектор (Фінанси суб'єктів господарювання)

Фінанси підприємств, компаній та організацій усіх форм власності (комерційні підприємства, неприбуткові організації, кооперативи). Це основа всієї системи, оскільки саме тут створюється реальна вартість та ВВП. Вони охоплюють:

- Фінанси малого, середнього та великого бізнесу.
- Фінанси корпорацій та фінансово-промислових груп.

## В. Сектор домогосподарств

Фінанси фізичних осіб та сімей. Вони включають формування доходів (заробітна плата, соціальні виплати, доходи від підприємницької діяльності), здійснення витрат та формування особистих заощаджень.

## Г. Фінансовий ринок (Посередницька ланка)

Сфера, де здійснюється перерозподіл вільних капіталів. В Україні він складається з таких сегментів:

- **Банківська система:** Центральний банк (Національний банк України) та комерційні банки. НБУ регулює грошовий обіг, встановлює облікову ставку та здійснює нагляд.
- **Ринок цінних паперів (фондовий ринок):** Акції, облігації підприємств, державні цінні папери (регулюється Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку).
- **Страховий ринок:** Компанії ризикового страхування та страхування життя.

**Недержавні пенсійні фонди та інші фінансові установи** (кредитні спілки, лізингові та факторингові компанії).

Сучасна фінансова система має такі *властивості:*
1. ефективність (досягнення цілей, в установлений строк з найменшими витратами);
2. неоднорідність, багатоелементність (наявність багатьох підсистем та їх складових);
3. емергетність (невідповідність властивостей окремих підсистем);
4. ієрархія (наявність декількох рівнів, що дають можливість міжрівневих і внутрішньорівневих конфліктів, необхідність гармонізації);
5. багатофункціональність (одночасне виконання декількох функцій);
6. гнучкість (можливість адаптації до умов функціонування, що змінилися, чи змін цілей в залежності від стану підсистем);
7. надійність (властивість реалізувати задані функції із заданими параметрами до визначеного періоду часу);
8. безпека (забезпеченість фінансових умов, що необхідні окремим об'єктам, суб'єктам, суспільству);
9. стійкість (збереження можливості функціонувати в особливих, в т.ч. екстремальних, умовах);
10. вразливість (можливість пошкодження систем, втрати в наслідку помилкових, неправомірних дій);
11. усталеність (можливість повернення до вихідного стану після усунення обурюючого впливу).

***Принципами*** *побудови фінансової системи є:*
принцип самостійності – означає, що кожна ланка фінансової системи є самостійною і відмінною від іншої;
принцип єдності – передбачає здійснення єдиної економічної і фінансової політики;
принцип функціонального призначення ланок – виражається в тому, що в кожній з них вирішуються свої завдання специфічними методами, а також існують відповідні фонди грошових коштів та апарат управління.

До організаційного складу фінансової системи входять:
1) органи управління:
Міністерство фінансів;
Державна податкова служба;
Державна митна служба;
Державна контрольно-ревізійна служба;
Державне казначейство;
Пенсійний фонд;
Рахункова палата Верховної Ради України;
Аудиторська палата.

2) фінансові інститути:
Національний банк;
комерційні банки;
небанківські кредитні установи;
страхові компанії;
міжбанківська валютна біржа;
фондова біржа;
фінансові посередники на ринку цінних паперів.

Таким чином, фінансова система – це сукупність окремих її ланок, кожна з яких має свої особливості в створенні та використанні фондів фінансових ресурсів, які зосереджені в розпорядженні держави, нефінансового сектора економіки, певних фінансових інститутів та домогосподарств для фінансового забезпечення економічних і соціальних потреб суспільства в цілому, господарських структур та населення.

### 3.2. Характеристика сфер та ланок фінансової системи

У структурі фінансової системи основним елементом є *державні фінанси,* які сприяють розв'язанню певних соціальних проблем, підтримують першу сферу фінансової системи країни. Складові державних фінансів виконують певні функції, забезпечують здійснення *фінансово-економічної політики*, *розвиток культури* та *мистецтва*.
Одним із основних напрямків державних фінансів є узгодження інтересів усіх членів суспільства і секторів економіки.
Структура державних фінансів включає:
державний та місцеві бюджети;
державні фонди цільового призначення;
державний кредит;
фінанси підприємств і організацій державної форми власності.
***Бюджет держави є центральною ланкою фінансової системи, яка виражає економічні відносини щодо формування і використання загальнодержавного фонду грошових коштів.***

***Бюджет держави*** за формою – це фінансовий план органів влади всіх рівнів управління.

У сфері державних фінансів грошові потоки відображають відносини перерозподілу ВВП, це зовнішні відносини.

**Зведений бюджет держави *складає сукупність усіх видів бюджетів в Україні.***

Мобілізуючи доходи до бюджету, держава впливає на фінансові можливості господарських структур і громадян, використовуючи податковий механізм (за допомогою елементів системи оподаткування: об'єктів оподаткування, ставок податків і пільг, податкових санкцій, амністій та ін., а також створюючи сприятливий інвестиційний клімат для залучення зовнішніх джерел фінансування).
***Державні фонди грошових коштів – мають цільове призначення і знаходяться в розпорядженні центральних та місцевих органів влади.***

Державні цільові фонди – це фонди грошових коштів, які мають цільове призначення і знаходяться в розпорядженні центральних та місцевих органів влади. Вони використовуються для розширення обсягу соціальних послуг населенню, розвитку галузей інфраструктури, надання суспільної допомоги непрацездатним і малозабезпеченим громадянам.

В систему державних цільових фондів України входить біля 20 різноманітних фондів.

Найбільшими з них є:
Пенсійний фонд України;
Фонд соціального страхування України;
Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;
Фонд соціального захисту інвалідів;
Фонд охорони навколишнього природного середовища.

***Державний кредит – це сукупність відносин, у яких держава виступає як позичальник коштів (а її кредиторами є юридичні та фізичні особи), кредитор і гарант.***

Існування державного кредиту в складі загальнодержавних фінансів пов'язано з постійним протиріччям між потребами держави і її фінансовими можливостями, з хронічною нестачею централізованих фінансових ресурсів і, зокрема, з бюджетним дефіцитом.

Найважливішими формами державного кредиту є державні позики, грошово-речові лотереї, використання частини вкладів населення в ощадних установах, використання коштів Державного позикового фонду.

До другої сфери фінансової системи включають фінанси суб'єктів господарювання (підприємств, організацій, установ).

***Фінанси суб'єктів господарювання – це сукупність економічних відносин на рівні окремих суб'єктів господарювання, пов'язаних з формуванням, розподілом та використанням коштів в процесі здійснення господарської діяльності.***

Фінанси суб'єктів господарювання відіграють важливу роль не тільки у фінансовій системі, а й у забезпеченні ефективного економічного та соціального розвитку країни:

за їх рахунок формується найбільша частина фінансових ресурсів, які концентруються державою для централізованого фінансування різноманітних суспільних потреб;

вони створюють необхідну фінансову основу для забезпечення безперервності виробничого процесу, спрямованого на задоволення попиту на товари та послуги;

система фінансів суб'єктів господарювання сприяє формуванню фінансового потенціалу їх розвитку відповідно до стратегії підприємств на різних стадіях їх життєвого циклу;

за їх допомогою суб'єкти господарювання децентралізовано розв'язують соціальні завдання розвитку суспільства, оскільки частини сформованих суб'єктами господарювання фінансових ресурсів спрямовується на споживання;

вони уможливлюють ефективне використання грошових заощаджень населення, тобто їх можна інвестувати в акції, облігації та інші доходні фінансові інструменти;

вони сприяють раціоналізації обігу коштів у країні, забезпечуючи ефективне їх використання у процесі функціонування економіки.

До цієї ланки належать також фінанси невиробничої сфери, яка поділяється на фінанси освіти, охорони здоров'я, культури, науки, оборони та інших підрозділів.

*Фінанси домогосподарств* відображають рівень життя та фінансового забезпечення населення.

***Фінанси домогосподарств є засобом створення та використання фондів фінансових ресурсів для забезпечення особистих потреб громадян.***

Доходи домогосподарств формуються із таких джерел як: заробітна плата працюючих, пенсії, соціальні допомоги, доходи від підсобних господарств та присадибних ділянок, доходи від бізнесу, дивіденди (%).

Основну частку видатків домогосподарств в Україні становлять видатки на житло, харчування, одяг, речі побутового вжитку.

Третя сфера охоплює міжнародні фінанси.

***Міжнародні фінанси відображають перерозподільні відносини між суб'єктами різних країн в процесі зовнішньоекономічної діяльності та пов'язані з формуванням та використанням фондів фінансових ресурсів на міжнародному рівні.***

Відносини між суб'єктами різних країн можуть виступати у формі *прямого товарообміну* (бартер, взаємообмін), а також у вигляді *грошових розрахунків* і *взаєморозрахунків*.

У четверту сферу входить **фінансовий ринок.**

***Фінансовий ринок – це ланка фінансової системи, яка створює і використовує фонди фінансових ресурсів у тих випадках, коли інші ланки фінансової системи не можуть діяти ефективно.***

Фінансовий ринок за строком обертання на ринку охоплює два основних сектори: ринок грошей і ринок капіталів.

Ринок грошей – це фонди фінансових ресурсів, які передбачені для зовнішньоторговельних операцій.

На ринку грошей обертаються короткострокові фінансові ресурси (терміном до 1 року); на ринку капіталів – середньо- та довгострокові фінансові ресурси (терміном понад 1 рік).

Ринок капіталів або кредитних ресурсів є формою залучення тимчасово вільних коштів на інвестиційні та інші потреби. Він регулюється за допомогою облікової ставки національного банку.

До п'ятої сфери належить ринок страхування.

***Ринок страхування – це відокрем- лена ланка фінансової системи з приводу формування і використання колективних страхових фондів.***

Розрізняють такі види страхування:

державне і недержавне;
обов'язкове і добровільне;
майнове;
особисте;
страхування відповідальності.

Страхові фонди створюються за рахунок страхових внесків юридичних та фізичних осіб і перебувають в розпорядженні страхових організацій і страхових компаній різних форм власності. Вони можуть використовуватись також як інвестиційні та кредитні ресурси в економіці до настання страхового випадку.

### 3.3. Структура органів управління фінансами в Україні

Ефективне функціонування фінансової системи країни залежать від організації управління фінансами в державі.

*Управління фінансами в державі* здійснюється через систему державних органів та інститутів за допомогою форм і методів організації управлінської діяльності. Ця діяльність зумовлена історичними, економічними та політичними умовами розвитку держави і підпорядковується фінансовій політиці.

*Об'єктами фінансового управління* є фінансові відносини, централізовані і децентралізовані фінансові ресурси усіх складових фінансової системи. До найважливіших об'єктів управління належать загальнодержавні фінанси, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств.

*Суб'єктами фінансового управління* є держава в особі законодавчих і виконавчих органів (у тому числі фінансових), а також фінансові служби підприємств, організацій і установ. Сукупність усіх організаційних структур, які здійснюють управління фінансами, утворює фінансовий апарат. Він забезпечує злагодженість функціонування окремих сфер і ланок фінансової системи завдяки чіткому розмежуванню функцій і повноважень між фінансовими органами та інституціями.

***Управління фінансами – це система методів і форм організації фінансових відно- син, які використовує фінансовий апарат для ефективного формування, розподілу і використання фінансових ресурсів суб'єктів господарської діяльності з метою досяг- нення поставлених цілей та запланованих результатів.***

В управлінні фінансами виділяють декілька функціональних складових: планування, стратегічне управління, оперативне управління та контроль.

*Фінансове планування* відіграє важливу роль у системі управління фінансами, об'єктом якого є фінансова діяльність держави та суб'єктів господарської діяльності, а результатом – складання фінансових планів. У процесі фінансового планування держава та суб'єкти господарювання оцінюють стан своїх фінансів, виявляють резерви збільшення фінансових ресурсів і напрями їх ефективного використання. Завдяки фінансовому плануванню здійснюється економічне обґрунтування фінансових рішень та вибір їх альтернативних варіантів.

У системі органів управління фінансами виокремлюються органи стратегічного й оперативного управління фінансами.

*Стратегічне управління* – це загальне управління фінансами, що поєднує дії, розраховані на довгострокову перспективу і вирішення глобальних завдань розвитку фінансової системи

держави. Воно здійснюється вищими органами державної влади та управління: Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України.
*Президент України,* як глава держави, створює у межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України для здійснення своїх повноважень, консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи та служби; підписує закони, ухвалені ВРУ; має право на вето щодо цих законів та ін.
*Верховна Рада України (*ВРУ), як вищий орган законодавчої влади, ухвалює закони, у тому числі з фінансових питань, визначає основні напрями бюджетної політики на наступний бюджетний період, затверджує Державний бюджет України та вносить зміни до нього; здійснює контроль за виконанням Державного бюджету; приймає рішення щодо звіту про його виконання; визначає засади зовнішньої та внутрішньої політики.
*Кабінет Міністрів України,* як вищий орган у системі органів виконавчої влади, розробляє та реалізовує стратегічні напрями єдиної державної фінансової політики, розробляє проект закону про Державний бюджет України, забезпечує виконання затвердженого ВРУ Державного бюджету України та подає звіт про його виконання, забезпечує виконання усіх законів, які стосуються фінансової політики держави.
Також до органів стратегічного управління фінансами в Україні варто віднести органи місцевого самоврядування (ОМС), які мають право самостійно проектувати місцевий бюджет, затверджувати і виконувати його; розпоряджатися коштами; мають право випускати місцеві позики, лотереї, цінні папери, а також отримувати кредити в банківських установах, розміщувати кошти в банках для отримання відсотків та поповнення місцевого бюджету.

Оперативне управління фінансами – це поточне управління фінансами, що становить сукупність заходів, розроблених на основі оперативного аналізу фінансової ситуації, фінансового планування, контролю та регулювання, складання й виконання фінансових планів. Оперативне управління фінансами є головною функцією апарату фінансової системи держави: Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Державної митної служби України, Державної податкової служби України, фінансових управлінь (відділів), міністерств, відомств, місцевих рад, фінансових служб підприємств та організацій.

Центральним спеціалізованим органом державної виконавчої влади з управління фінансами є Міністерство фінансів України (Мінфін України), що здійснює керування фінансовою системою.

Особливим підрозділом Міністерства фінансів України, що спеціально займається виконанням Державного бюджету України, є Державна казначейська служба України (Казначейство України). Казначейство України входить до системи органів виконавчої влади та забезпечує реалізацію державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів.

*Державна митна служба* України (Держмитслужба) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів.

Держмитслужба реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи.

Основними завданнями Держмитслужби є:
забезпечення реалізації державної митної політики, зокрема, забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів України і створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, збереження належного балансу між митним контролем і спрощенням законної торгівлі;
забезпечення реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи, запобігання та протидії контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил;
внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної митної політики на розгляд Міністра фінансів.

*Державна податкова служба України* (ДПС) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну податкову політику, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування.

Основними завданнями ДПС є:
реалізація державної податкової політики, здійснення в межах повноважень, передбачених законом, контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків, зборів, платежів, державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, пального, державної політики з адміністрування єдиного внеску, державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установлений законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), проведення розрахункових операцій, а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону;
внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування: державної податкової політики; здійснення контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків, зборів, платежів; державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, пального та ін.

*Державна аудиторська служба* України (Держаудитслужба) є центральним органом виконавчої влади у формі інспекції, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України та який реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю.

Державна служба фінансового моніторингу України (Держфінмоніторинг; Фінансова розвідка України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку займається забезпеченням реалізації єдиної державної політики щодо цінних паперів і функціонування фондового ринку в Україні, а також здійсненням правового регулювання відносин, що виникають на ринку цінних паперів, захистом інтересів громадян України та держави, запобіганням зловживанню та порушенню на фондовому ринку, координацією діяльності міністерств та інших центральних органів державної виконавчої влади у цій сфері.

*Рахункова палата України* (РПУ) є постійно діючим вищим органом державного фінансового контролю.

Головними завданнями РПУ є:
організація і здійснення контролю за своєчасним виконанням дохідної та видаткової частини державного бюджету,
визначення ефективності та доцільності використання державних коштів.

Важливу роль у системі управління фінансами в Україні відіграють фінансові інститути. Далі розглянемо найважливіші з них.

*Національний банк України* (НБУ) є основною фінансовою інституцією у сфері регулювання грошово-кредитного ринку.

Головне завдання НБУ – регулювання грошового обігу й організація ефективного функціонування кредитної системи держави.

НБУ також проводить реєстрацію комерційних банків і видає ліцензії на окремі види банківських операцій (наприклад, валютні операції); здійснює нагляд за діяльністю комерційних банків за допомогою встановлення економічних нормативів і розмірів обов'язкових резервів, здійснює контроль за дотриманням законодавства про валютне регулювання та проведенням касових операцій комерційними банками та ін.

*Комерційні банки* – це банки, які здійснюють універсальні банківські операції з різними організаціями, установами, здебільшого за рахунок власних коштів та залучення кредитних ресурсів своїх клієнтів.

Світова практика виробила два принципи побудови комерційних банків:
*принцип сегментування*, коли банківська діяльність обмежена певним видом операцій чи сектором грошового ринку;

*принцип універсальності*, коли будь-які обмеження щодо діяльності банків на грошовому ринку знімаються.

Н*ебанківські фінансово-кредитні установи* включають в себе: кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, інвестиційні фонди та ін.
*Страхові компанії* – це фінансові посередники, які здійснюють виплати своїм клієнтам при настанні певних подій, обумовлених у договорі страхування (страховому полісі).
*Міжбанківська валютна біржа* здійснює торги з купівлі- продажу іноземних валют.
*Фондова біржа* – це ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами; акціонерне товариство, що зосереджує попит і пропозицію цінних паперів, сприяє формуванню їх біржового курсу та здійснює свою діяльність відповідно до чинного законодавства, статуту і правил фондової біржі.

### 3.4. Проблеми розвитку фінансової системи України

Фінансова система становить сукупність урегульованих фінансово-правовими нормами окремих ланок фінансових відносин і фінансових установ, за допомогою яких держава формує, розподіляє, перерозподіляє і використовує як централізовані, так і децентралізовані грошові фонди.

Однією з основних проблем нестійкості фінансової системи України є відсутність належного державного контролю. Оскільки останній – важлива функція держави, за допомогою якої забезпечуються адекватні умови для функціонування фінансової системи, дефіцит належного контролю призводить до зловживань та порушень у сфері фінансових відносин. На розвиток фінансової системи впливає безліч факторів, які потрібно враховувати з метою недопущення застою і кризових явищ. У цьому зв'язку необхідно налагоджувати та вдосконалювати механізми реалізації фіскальної, грошової і кредитної політик з метою забезпечення належного функціонування вітчизняної фінансово-кредитної системи.

За рахунок неефективної роботи фінансової системи у сучасних умовах відбувається неповне акумулювання фінансових ресурсів та нераціональний їх перерозподіл між різними сферами. У результаті цього гальмуються надходження інвестицій у країну, адже саме вони необхідні для сталого економічного розвитку та стабільного функціонування держави.

Серед основних проблем фінансової системи України слід назвати також неефективну систему державного регулювання, що унеможливлює сталість її розвитку. Також, проблемою для України залишається незбалансованість у видатках та доходах бюджету, а також значне зростання державної заборгованості та нераціональний розподіл витрат.

Таким чином, найважливішими проблемами розвитку фінансової системи України на сучасному етапі є:
відсутність політики захисту вітчизняного товаровиробника;
відсутність ефективної державної підтримки розвитку малого і середнього бізнесу;
недосконала процедура банкрутства підприємств;
недосконаліть діючої системи оподаткування;
неефективний контроль за сплатою податків;
недостатній контроль за цільовим і раціональним використанням бюджетних коштів;
високий рівень видатків на управління;
невідокремленість державних цільових фондів від Державного бюджету;
недостатні обсяги тимчасово вільних коштів у підприємств і населення;
низький рівень довіри до держави взагалі і до банківської системи зокрема;
низький рівень розвиненості фінансового ринку;
нераціональне використання коштів, залучених за допомогою державного кредиту;
низький рівень кредитування реального сектора економіки;
великі обсяги тіньової економіки;
надлишкова кількість готівкових коштів, які перебувають в обігу.

Удосконалення фінансової системи України має ґрунтуватися на забезпеченні фінансової безпеки, зміцненні фінансової самодостатності її інститутів, фінансовій інтеграції України у

світове співтовариство через активізацію її участі в діяльності міжнародних фінансових організацій на рівних з іншими країнами правах.
Удосконалення фінансової системи України можливе через здійснення комплексу таких заходів:
чіткий розподіл фінансових ресурсів між центральними та регіональними органами влади як на стадії їх формування, так і у процесі їх використання;
розширення функцій, прав і можливостей регіонів з підвищенням їх відповідальності за результати діяльності;
перегляд витратної частини бюджету (зокрема, відмова від фінансування більшої частини виробничого сектора, особливо за тими напрямками, де є зацікавленість приватного капіталу);
перегляд політики надання субсидій у напрямку їх скорочення, за винятком пріоритетних галузей (наприклад, сільського господарства);
формування необхідних централізованих резервів для їх використання замість залучення емісійних кредитів;
чітка організація діяльності державного казначейства з метою контролю за надходженням коштів та їх цільовим використанням.

Впровадження таких рекомендацій дасть змогу країні перш за все впорядкувати та чітко організувати фінансову систему, а це, як наслідок, вплине на визнання України як надійного партнера у співпраці та дозволить їй зайняти належне місце на світовій арені.